הִלְכוֹת שַׁבָּת סִימָן שכח שכט

(קמז) וְאָסוּר לְהוֹצִיא דָּם מֵהַמַּכָּה, (קמח) לְכָךְ יֵשׁ לִרְחֹץ הַמַּכָּה בְּמַיִם אוֹ בְּיַיִן תְּחִלָּה לְהַעֲבִיר (לח) [לח] דָּם שֶׁבַּמַּכָּה. (קמט) אוְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכּוֹרֵךְ (לט) קוֹרֵי עַכָּבִישׁ עַל הַמַּכָּה וּמְכַסֶּה בָּהֶם כָּל הַדָּם וְכָל הַחַבּוּרָה, וְאַחַר כָּךְ כּוֹרֵךְ עָלָיו סְמַרְטוּט: **מט** בְּאָסוּר (קנ) * לָשׁוּם (קנא) פְּתִילָה בְּפִי הַטַּבַּעַת כְּדֶרֶךְ שֶׁנּוֹהֲגִים לַעֲשׂוֹת לְמִי שֶׁהוּא עָצוּר, אֶלָּא אִם כֵּן יָשִׂים אוֹתָהּ בְּשִׁנּוּי שֶׁיֵּאָחֲזֶנָּה בְּשִׁתֵּי אֶצְבְּעוֹתָיו וְיַנִּיחֶנָּה (מ) (קנב) בְּנַחַת:

א כָּל בּוֹ (סי׳ לא).
ב בֵּית יוֹסֵף (ד״ה מהא).

שכט עַל מִי מְחַלְּלִין שַׁבָּת. וּבוֹ ט׳ סְעִיפִים:

א אכָּל פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ דּוֹחֶה שַׁבָּת, וְהַזָּרִיז הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. אֲפִלּוּ נְפָלָה דְּלֵקָה בְּחָצֵר אַחֶרֶת וְיָרֵא שֶׁתַּעֲבֹר

א יוֹמָא פ״ד (ע״ב).

בְּאֵר הֵיטֵב

דְּמְקַלְקֵל פָּטוּר מִכָּל מָקוֹם אָסוּר. רַמְ״ס (סי׳ קכ״ג). וְנִרְאֶה לִי דְּבָבְגָד אָדֹם פְּשִׁיטָא דְּאָסוּר. מָגֵן אַבְרָהָם (ס״ק נב). וְעַיֵּן סוֹף סִימָן ש״כ (ס״ק כב): (לח) **דָּם.** וּמִכָּאן מְשַׁמַּע לְמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פּוּנְטְנֶעל״ שֶׁאָסוּר לְהַחֲלִיף אֶת הַבֶּגֶד אוֹ הַנִּיר שְׁמוּשָׁךְ לָחָה, וְגַם לְפָעָמִים מוֹצִיא דָּם וְצוֹבֵעַ הַבֶּגֶד, כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגב״י) בְּשֵׁם סֵפֶר הַזִּכְרוֹנוֹת (זכרון ט פ״ח מלאכת טוחן). וְהַמָּגֵן אַבְרָהָם בְּסָעִיף קָטָן ל״ג הִתִּיר לְהַחֲלִיף בֶּגֶד אַחֵר דְּאִם לֹא יַחֲלִיף יִסְרִיחַ וְגָדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, וְעוֹד דְּאִית לֵיהּ צַעֲרָא. עוֹד כָּתַב אִם נִסְתַּם קְצָת הַנָּקָב, צָרִיךְ עַיּוּן אִם מֻתָּר לְתֵּן לְתוֹכוֹ קְטָנִיּוֹת שֶׁיִּשָּׁאֵר פָּתוּחַ, אוֹ דִּילְמָא כֵּיוָן שֶׁהָיָה פָּתוּחַ כְּבָר שָׁרֵי, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב סִימָן שי״ד סָעִיף ג׳, וְהוּא הַדִּין נָקָב שֶׁבִּמְכָּה שֶׁכְּבָר נִפְתַּח צָרִיךְ עַיּוּן כְּהַאי גַּוְנָא. וּרְטִיָּה מֻתָּר לְתֵּן עַל הַפּוּנְטְנֶעל״ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב סָעִיף כ״ז. וּמִלְּשׁוֹן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ מִשְׁמַע דְּאֵפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ נָקָב וּבָא לְהַרְחִיבוֹ אָסוּר. וּבְסֵפֶר רַאֲב״ן (קנט. ד״ה אדם שיש) מִשְׁמַע דְּאָסוּר לְתֵּן עָלָיו רְטִיָּה. וְאִם יוֹדֵעַ שֶׁמּוֹצִיא דָּם כְּשֶׁמְּקַנְּחָהּ לֹא יְקַנְּחָהּ דְּסָיְרָה רֵישָׁהּ הוּא, וְעַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם סָעִיף קָטָן ל״ג. מִשְׁמַע בְּמָגֵן גִּיבּוֹר״ן (ל״ב) [נ״ג] דְּאָסוּר. וְהַמּוֹצִיא דָּם בְּפִיו אָסוּר דְּחַבָּרָה, רַש״י (קלג. ד״ה ומוצצין), וְאִם כֵּן אָסוּר לִמְצֹץ דָּם שֶׁבֵּין הַשִּׁנַּיִם וְאָפְשָׁר דְּהָוֵי אָב מְלָאכָה, מָגֵן אַבְרָהָם (שם): (לט) **קוֹרֵי.** וְיֵשׁ מְפָקְפְּקִים לֵאמֹר מְשׁוּם שֶׁמְּרַפֵּא, בֵּית יוֹסֵף (ד״ה כתוב בשבלי לקט בשם): **מט** (מ) **בְּנַחַת.** וְכָל שֶׁכֵּן דְּאָסוּר לַעֲשׂוֹת קְרֵיסְטְיאוֹ״ר אֵפִלּוּ הוּכְנָה מֵאֶתְמוֹל וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי שִׁנּוּי אִם לֹא בְּחוֹלָה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב סָעִיף י״ז וְיִזָּהֵר שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי מְלָאכָה דְּאוֹרַיְתָא, וְאִם אֶפְשָׁר עַל יְדֵי אֵינוֹ יְהוּדִי, מָגֵן אַבְרָהָם (ס״ק נה). וְעַיֵּן הִלְכוֹת קְטָנוֹת חֵלֶק ב׳ סִימָן ל״ח אִם מְחַלְּלִין שַׁבָּת עַל חֵרֶשׁ וְשׁוֹטֶה:

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

בְּשו״ת רַדְבַּ״ז חֵלֶק ג׳ סִימָן (תרמ״ט). [תר״מ]: **מח [לח] דָּם.** עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב, וְעַיֵּן מַחֲזִיק בְּרָכָה (סק״ג) בְּשֵׁם מוֹר וּקְצִיעָה שֶׁאָסוּר לִתֵּן קוֹרֵי עַכָּבִישׁ עַל הַחֲתָךְ. וּלְהוֹצִיא לְחָה מֵהַפּוּנְטְנֶעלִ״ה הִתִּירוּ הָאַחֲרוֹנִים. אַךְ אִם נִסְתַּם הַנָּקָב קְצָת אָסוּר לִתֵּן לְתוֹכוֹ קְטָנִיּוֹת, וְאִם עָלָה בְּשֶׁר חַי אָסוּר לִתֵּת דָּבָר הָאוֹכְלִי, דִּילְמָא כְּלֵקֶט הַקֻּמָּח (דף לה:). עַיֵּן שָׁם:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

וּבְמָקוֹם הַדְּחַק הִסְכִּימוּ (קו) הָאַחֲרוֹנִים דְּיֵשׁ לְהָקֵל דְּהוּא דָּרְךְ לְכָלוּךְ: (קמז) **וְאָסוּר לְהוֹצִיא דָּם.** הוּא עִנְיָן בִּפְנֵי עַצְמוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁאָסוּר לִדְחֹק בְּיָדָיו עַל הַמַּכָּה כְּדֵי לְהוֹצִיא דָּם, אוֹ כְּשֶׁכּוֹרֵךְ אֵיזֶה דָּבָר עַל הַמַּכָּה [אֲפִלּוּ בְּדָבָר דְּלֵית בֵּיהּ מְשׁוּם צְבִיעָה] (קו) אָסוּר לְהַדְּקוֹ כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא דָּם, דְּהוּא חוֹבֵל וְהָוֵי אַב מְלָאכָה, (קמ) וְיֵשׁ שֶׁסּוֹבְרִין דְּהוּא הַדִּין אִם מְנִיחַ עַל הַמַּכָּה דָּבָר שֶׁמּוֹשֵׁךְ לַחָה וְדָם [כְּגוֹן צוֹ״ק זַאל״ב וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה] גַּם כֵּן הָוֵי מְלָאכָה דְּאוֹרַיְתָא כֵּיוָן שֶׁנִּתְכַּוֵּן לָזֶה, (קט) וְעַל כָּל פָּנִים אָסוּר בְּדַאֲדֵי יֵשׁ. הַמַּדְבִּיק שֶׁרֶץ עֲלוּקָה [שֶׁקּוֹרִין פִּיאֻוקֶע״ס אוֹ אַיְיגֶל״ן] שֶׁתִּמָּצֵץ דָּם, מְצַדֵּד הַמָּגֵן אַבְרָהָם (ס״ק נג) דְּיֵשׁ חִיּוּב בָּזֶה, וְעַל כֵּן אָסוּר בְּכָל זֶה (קי) לְכַלְתְּחִלָּה עֲלָמָא לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל לְחוֹלָה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה אֶלָּא עַל יְדֵי אֵינוֹ יְהוּדִי. הַמּוֹצֵץ דָּם בְּפִיו מִן הַחֲבוּרָה חַיָּב, וְלָכֵן אָסוּר לִמְצֹץ דָּם שֶׁבֵּין הַשִּׁנַּיִם [אַחֲרוֹנִים]: (קמח) **לְכָךְ יֵשׁ וְכוּ׳.** אַתְּחִלַּת הַסָּעִיף קָאֵי: (קמט) **וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכּוֹרֵךְ וְכוּ׳.** א]בְּבֵית יוֹסֵף (ד״ה כתוב בשבלי לקט בשם) מְפַקְפֵּק בָּזֶה מִשּׁוּם דִּמְרַפֵּא, וּלְהָכִי כָּתַב זֶה רַק בְּשֵׁם יֵשׁ אוֹמְרִים, אֲבָל בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ק נט) בְּשֵׁם מַלְבּוּשֵׁי יוֹם טוֹב (סק״ו) וְכֵן בְּתוֹסֶפֶת שַׁבָּת (סק״פ) מְצַדֵּד לְהָקֵל: **מט** (קנ) **לָשׁוּם וְכוּ׳.** וְכָל שֶׁכֵּן דְּאָסוּר (קיא) לָשׁוּם קְרֵיסְטְיא״ר אַף שֶׁהוּכְנָה מֵאֶתְמוֹל, וּבָזֶה אָסוּר אֲפִלּוּ עַל יְדֵי שִׁנּוּי גְּזֵרָה מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמָּנִים, אִם לֹא בְּחוֹלָה אַף שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסָעִיף י״ז דְּאָז מֻתָּר עַל יְדֵי שִׁנּוּי, וְיִזָּהֵר שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי מְלָאכָה דְּאוֹרַיְתָא, (קיג) גַּם לֹא יַעֲרֹב מַיִם וְשֶׁמֶן כְּדַרְכָּן שֶׁעוֹשִׂין וְכַמְבֹאָר לְקַמָּן בְּסִימָן של״א סָעִיף ז׳ [עַיֵּן שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״כ כז) וּבְאוֹר הֶלָכָה (ד״ה לא)]. אֶלָּא יִשְׁפֹּךְ הַכֹּל עַל יְדֵי אֵינוֹ יְהוּדִי אִם אֶפְשָׁר: (קנא) **פְּתִילָה.** הָעֲשׂוּיָה מֵחָלָב אוֹ בְּרִית אוֹ מִנְיָר וּשְׁאָרֵי דְּבָרִים, וְטַעַם אִפּוּרָן מִשּׁוּם דְּאֵיְדֵי דְּמַמְשַׁמֵּשׁ שָׁם כְּמָה פְּעָמִים לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא קָרוֹב לְוַדַּאי שֶׁיִּשְׁיֵר הַשַּׁעַר שָׁם, וּכְמוֹ בְּצָרוֹר לְעֵיל בְּסִימָן שי״ב סָעִיף ז׳, וְעַיֵּן בְּאוֹר הֶלָכָה (ד״ה לשום): (קנב) **בְּנַחַת.** וְלֹא יָבֹא עַל יְדֵי זֶה לִידֵי הַשְׁרַת נִימִין. כָּתַב הַחַיֵּי אָדָם (ח״ב כלל מד סט״ז) דְּכָל זֶה אִם הָיָה הַפְּתִילָה עֲשׂוּיָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אֲבָל לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת הַפְּתִילָה הַנַּ״ל וַאֲפִלּוּ הוּא עוֹשֶׂה אוֹתָהּ מִנְיָר שֶׁמְּקַשֶּׁה אוֹתוֹ וּמַקְשֶׁה מְשׁוּם מַכָּה בְּקַפְּטִישׁ, יֵשׁ בּוֹ אִסּוּר דְּאוֹרַיְתָא מְשׁוּם מַכָּה, אִם לֹא לְחוֹלָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה, אֲבָל מַה שֶּׁעוֹשִׂין מַחְתִּיכַת לָפָּת מֻתָּר, כֵּיוָן שֶׁהוּא מַאֲכַל בְּהֵמָה אֵין בּוֹ מְשׁוּם תִּקּוּן כְּלִי:

בְּאוּר הַלָּכָה

מט * **לָשׁוּם פְּתִילָה וְכוּ׳.** עֶצֶם דִּין זֶה כְּבָר כְּתָבוֹ הַמְחַבֵּר בְּסִימָן שי״ב סָעִיף ח׳, רַק שָׁם כָּתַב לְמִשְׁמֵשׁ בְּבַרְזֶא וְכוּ׳ שֶׁהוּא שֶׁל עֵץ וְכָאן כָּתַב לְעִנְיַן פְּתִילָה, וְטַעַם אֶחָד לָהֶם מִפְּנֵי הַשְׁרַת נִימִין וְכִדְמוּכָח בְּבֵית יוֹסֵף (ד״ה מהא) וְדַרְכֵי מֹשֶׁה (אות יז) [וּמִשְׁמַע מִזֶּה דְּאַף פְּתִילָה אֵינָהּ בִּכְלָל רְפוּאָה דְּלִיגְזוֹר בָּהּ מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמָּנִים, וְרַק לְעִנְיַן קְרֵיסְטְיא״ר מִשְׁמַע מִמָּגֵן אַבְרָהָם (ס״ק נה) דְּהוּא בִּכְלָל רְפוּאָה, וְצָרִיךְ עִיּוּן קָצָת מֵאי טַעְמָא אֵינוֹ נִכְנָס גַּם זֶה בִּכְלָל רְפוּאָה]. **וְיֵשׁ לְעַיֵּן מֵאי טַעְמָא אָסוּר גַּבֵּי פְּתִילָה הָא אֵינוֹ מְבַטֵּל לְהַשְׁרַת נִימִין,** דְּאִם אָמְרוּ בַּגְּמָרָא (פא.) גַּבֵּי צְרוֹר דְּאָסוּר וּמְשׁוּם דְּהָוֵי פְּסִיק רֵישָׁא לְהַשְׁרַת נִימִין כְּמוֹ שְׁכָּתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת (שם ד״ה אסור) [דְּאִי לָאו הָכִי הָוֵי דָּבָר שְׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן], נִימָא אֵנַן מְדַּנְפְשַׁיְּין גַּם גַּבֵּי פְּתִילָה כֵּן, צְרוֹר שָׁאנֵי דְּקָשֶׁה הוּא מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּפְתִילָה דְּהוּא דָּבָר רַךְ, גַּם עִקַּר דִּין זֶה דְּאָסוּר לְמִשְׁמֵשׁ בְּצְרוֹר הִשְׁמִיטוּ הָרִי״ף וְהָרַמְב״ם וְהָרַא״ש (פרק ח סי׳ א) דְּטַעְמָא דְּבָרָא הוּא מִשּׁוּם הַשְׁרַת נִימִין וְלֹא כְּפַרְוָשׁ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל (שם ד״ה אמר רבא) הַמּוּבָא בַּתּוֹסָפוֹת וְהָרֹא״שׁ (פרק ח סי׳ א) עַיֵּן שָׁם, וּסְבִירָא לְהוּ דִּדְיָן זֶה דְּרָבָא הוּא לְפִי הַסְּלָקָא דַּעְתָּךְ דְּרָבָא גּוּפָא בְּעִמּוּד ב׳ דְּסָבַר לְמֵימַר מִשּׁוּם דְּאָסוּר, וְלִמַסְקָנָא שָׁם דְּמִתְוַרְתָא כִּדְרַב נַחְמָן בַּר אוֹשַׁעְיָא מְמַלֵּא נִדְחָה גַּם מֵימְרָא זוֹ דְּרָבָא], וּמִשְׁמַע דְּלֹא סָבִירָא לְהוּ כֵּן, וְאִם כִּי בְּוַדַּאי קָיְמָא לַן כְּוָתֵיהּ הַפּוֹסְקִים דְּצְרוֹר אָסוּר כִּסְתִימַת הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ וּכְמוֹ שְׁכָּתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת דְּהָוֵי פְּסִיק רֵישָׁא, עַל כָּל פָּנִים אֵין לָנוּ לְהַחְמִיר הֵיכִי דְּלֹא הָוֵי פְּסִיק דֵּישָׁא כְּמוֹ בְּפְתִילָה דְּגַם הַתּוֹסָפוֹת יוֹדוּ בָּזֶה, וּבִפְרָט שֶׁבְּחִדּוּשֵׁי הָרַמְבַּ״ן (שם ד״ה אסור) וְכֵן בְּחִדּוּשֵׁי הָרַ״ן (שם ד״ה אמר) כְּתְבוּ גַּם לְגַבֵּי צְרוֹר גּוּפָא דְּלֹא הָוֵי פְּסִיק רֵישָׁא וְעַל כֵּן אֵין נִרְאֶה לָהֶם כְּפַרְוָשׁ הַתּוֹסָפוֹת וּפַרְשׁוּ כְּפַרְוָשׁ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל, וְכָל שֶׁכֵּן בְּפְתִילָה דְּהוּא דָּבָר רַךְ נִרְאֶה דְּלֹא הָוֵי פְּסִיק רֵישָׁא לְכַלְתְּחִלָּה עֲלָמָא. **וְעַל פִּי הַדְּחַק נוֹכַל לְיַשֵּׁב כְּמוֹ שְׁכָּתַבְתִּי בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה** (ס״ק קנא) **דְּמִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַנִּיס וּמוֹצִיא כַּמָּה פְּעָמִים אֶפְשָׁר דְּחָשְׁבוּ זֶה לִפְסִיק רֵישָׁא לְהַשְׁרַת נִימִין, וַעֲדַיִן צָרִיךְ עִיּוּן:**

שַׁעַר הַצִּיּוּן

אָדָם (ח״ב כלל סט ס״ז) הִתִּיר בָּזֶה כְּהַשֻּׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים, אַף מַה שֶּׁהֵבִיא מָקוֹר לָזֶה בְּשֵׁם הָרוֹקֵחַ (סי׳ קו), הַמְצַיֵּן שָׁם בְּרוֹקֵחַ יִרְאֶה שְׁאֵין רְאָיָה כְּלָל: **מח** (קו) הָאֵלִיָּה רַבָּה לְעֵיל בְּסוֹף סִימָן ש״כ (ס״ק כד) וְגַם בְּסָעִיף זֶה (ס״ק נז) הֵבִיא דָּבָר זֶה וְכֵן כָּתַב הַחַיֵּי אָדָם (ח״ב כלל כד ס״ו), וְעַיֵּן לְעֵיל בְּסוֹף סִימָן ש״כ בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן נ״ט וּבְשַׁעַר הַצִּיּוּן אות ס״ה שֶׁצִּיַּנְתִּי שָׁם בְּשֵׁם כַּמָּה אַחֲרוֹנִים שֶׁכָּתְבוּ גַּם כֵּן בָּזֶה, עַיֵּן שָׁם: (קו) מָגֵן אַבְרָהָם (ס״ק נג) בְּשֵׁם רַש״י (עירובין קג: ד״ה ואם) מָגֵן אַבְרָהָם (שם) בְּשֵׁם הַגְּהַת מֵימוֹנִי (פכ״א אות א השני): (קז) חַיֵּי אָדָם (ח״ב כלל לא ס״ו): (קי) הֵיינוּ אֲפִלּוּ הַסּוֹבְרִים בְּסָעִיף י״ז דְּאָסוּר דְּרַבָּנָן מֻתָּר עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל לְחוֹלָה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, הָכָא יֵשׁ לְהַחְמִיר בְּכָל זֶה דְּהוּא סְפֵקָא דְּאוֹרַיְתָא: **מט** (קיג) מָגֵן אַבְרָהָם (ס״ק נה) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים: (קיג) חַיֵּי אָדָם (ח״ב כלל סט ס״ז), וְהוּא נוֹבַע מִמַּה שֶּׁכָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם בְּסִימָן של״א סָעִיף קָטָן ו׳, עַיֵּן שָׁם:

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] וּבשו״ע הרב (סנ״ג) כתב: וטוב לחוש לדבריהם אבל העיקר דמותר.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

ב שם בגמרא וכמו שפרש"י הראש"ש (פ"ח סי' טו) וכן פרש הר"ן (ה. ד"ה לא) לדברי הירו"ף (שם) וכן פרש הרב המגיד לדברי הרמב"ם (פ"ב הל' כ"כא). ג שם (פג.) במשנה. ד שם בגמרא (ברייתא) פ"ה (ע"א) וכן פסק רמב"ם בפרק ב' (ה"ח). ה שם בגמרא ברייתא וכ"ש אומרים וכן פסק רמב"ם בפרק ב' (ה"ט).

לְחָצֵר זוֹ וְיָבוֹא (ס) (א) **לְיַדֵּי סַכָּנָה,** (ב) מְכַבִּין כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּעֲבֹר: **ב** [ב]אֵין הוֹלְכִים בְּפִקּוּחַ נֶפֶשׁ אַחַר הָרֹב. (ג) **אֲפִלּוּ הָיוּ תִּשְׁעָה עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד בָּחָצֵר,** (ד) וּפֵרַשׁ אֶחָד מֵהֶם לְחָצֵר אַחֶרֶת וְנָפַל עָלָיו שָׁם מַפֹּלֶת, מְפַקְּחִין כֵּיוָן שְׁנִשְׁאַר (ה) קְבִיעוּת הָרִאשׁוֹן בְּמְקוֹמוֹ חֶשְׁבִּינַן לֵיהּ (ו) * כְּמֻחֶצָּה עַל מֻחֶצָּה. אֲבָל (ז) אִם נָעֲקְרוּ כֻּלָּם, וּבִשְׁעַת עֲקִירָתָן פֵּרַשׁ אֶחָד מֵהֶם לְחָצֵר אַחֶרֶת וְנָפַל עָלָיו אֵין מְפַקְּחִין עָלָיו, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנֶּעֱקַר * קְבִיעוּת הָרִאשׁוֹן מִמְּקוֹמוֹ, אָמְרִינַן כָּל דְּפָרִישׁ מֵרוּבָּא פָּרִישׁ: **ג** [ג]מִי שֶׁנָּפְלָה עָלָיו מַפֹּלֶת, [*] (ח) סָפֵק חַי סָפֵק מֵת, סָפֵק (ט) הוּא שָׁם סָפֵק אֵינוֹ שָׁם, אֲפִלּוּ אִם תִּמְצָא לוֹמַר שֶׁהָיָה שָׁם סָפֵק עַכּוּ"ם סָפֵק יִשְׂרָאֵל, (ג) מְפַקְּחִין עָלָיו אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כַּמָּה סְפֵקוֹת: **ד** [ד]אֲפִלּוּ מְצָאוּהוּ מְרֻצָּץ [ה]שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְחָיוֹת * אֶלָּא לְפִי

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

ג [בשו"ע] סָפֵק חַי כו'. וְעַיֵּן בְּשו"ת קוֹל בֶּן לֵוִי סִימָן ב' בְּפֶרִי אוֹ סַם יְדוּעַ שֶׁהוּא מֵרְפֵּא, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לְסַפֵּק אִם הוּא זֶה אוֹ אַחֵר, הֶעֱלָה דְּגַם בְּסָפֵק כָּזֶה מְחַלְּלִין שַׁבָּת מִשּׁוּם סַכָּנָה. וְעַיֵּן בְּאֶשֶׁל אַבְרָהָם מִבְּשׁוּבֹת גִּנַּת וְרָדִים מַה שֶּׁכָּתַב בָּזֶה:

בַּאֵר הֵיטֵב

א (ס) לִידֵי סַכָּנָה. כְּגוֹן שֵׁשׁ שָׁם חֹלִים אוֹ קְטַנִּים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַבְרִיחָם, וְנִרְאֶה לִי דְּאֶפְשָׁר אֶפְשָׁר לְהַצִּילָם דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים מוּטָב לְכַבּוֹת דְּהֵיכִי מִלְּאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ אֲבָל זֶה הֲרֵי דְּאוֹרְיְתָא, מִגַּו אַבְרָהָם (סק"א), עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַב עָלָיו הַיָּד אַהֲרֹן (הגב"י): **ב** (ג) **נֶעֱקְרוּ.** וְתִינוֹק שֶׁנִּמְצָא בְּעִיר שֶׁרֻבָּהּ עוֹבְדֵי כוֹכָבִים אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו שַׁבָּת, כֵּיוָן דְּכָל הָעִיר כּוּלָּהּ לוֹמַר כֻּלָּם בָּזֶה אַחַר זֶה, דְּאִי בְּבַת אַחַת הָא נַמִּי קְבִיעִי, אִסּוּר וְהֶתֵּר (כלל נט דין לח), מֻגָּן אַבְרָהָם **ג** (ג) **מְפַקְּחִין.** הַבָּא בְּמַחְתֶּרֶת בְּעִנְיַן שֶׁמַּתִּר לְהַרְגוֹ, אִם נָפַל עָלָיו גַּל, אֵין מְפַקְּחִין עָלָיו דְּגַבְרָא קְטִילָא הוּא, רַמַּב"ם הִלְכוֹת גְּנֵבָה (פ"ט הי"ב עי"ש). וְעַיֵּן בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט סִימָן תכ"ה (ס"א):

בַּאוּר הֲלָכָה

ב * **כְּמֻחֶצָּה.** וְרָאִיתִי בְּחִדּוּשֵׁי הָרִיטְב"א לְכְתֻבּוֹת ט"ו (ע"ב ד"ה אלא) **שֶׁכָּתַב דְּלֹא אָמְרִינַן הָכִי רַק הֵיכִי דְּזֶה שֶׁפָּרַשׁ הָיָה דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר לַחֲבוּרָה, אֲבָל אִם לֹא הָיָה דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר כָּל דְּפָרִישׁ מֵרוּבָּא פָּרִישׁ. וְלֹא רָאִיתִי זֶה בְּשׁאָר פּוֹסְקִים:**

* **קְבִיעוּת הָרִאשׁוֹן.** הִנֵּה הַמְּחַבֵּר סָתַם בָּזֶה כְּהָרי"ף (יומא ה.) [וּכְפִי מַה שֶּׁפֵּרְשׁוּהוּ הָרַ"ן (שם ד"ה לא) וְהָרַב הַמַּגִּיד (פ"ב הל' כ)] **וְהָרַמְב"ם** (שם) **וְהָרא"ש** (יומא פ"ח סי' טו). **וְשִׁיטַת רַשַׁ"י** (יומא פד: ד"ה הא דפרוש כולהו ודה"ה הא דפרוש מקצתייהו) **בָּזֶה הוּא דְּכָל זֶה הַיְינוּ דְּוַקָּא אִם אוֹתָן הָאֲנָשִׁים לֹא הָלְכוּ כֻּלָּם לְאוֹתוֹ חֵצֶר הַשֵּׁנִי, אֲבָל אִם הָלְכוּ דֶּרֶךְ חֵצֶר הַשֵּׁנִי [אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְחַבְּרוּ בְּיַחַד דְּלִהֱוֵי דּוֹמֶה כְּקְבִיעִי אֶלָּא הָלַךְ כָּל אֶחָד לְדַרְכּוֹ, וְיִתֵּכֶ"א בְּבָאוּר דִּבְרֵי רַשַׁ"י], וְנָפַל מַפֹּלֶת עַל אֶחָד מֵהֶן מְפַקְּחִין, דְּמִשּׁוּם חוּמְרָא דְּנַפְשׁוֹת דַּיְינִינַן לְהוּ כְּקְבִיעִי. וְתוֹסְפוֹת שָׁם בְּיוֹמָא** (ד"ה הא) **מְחַזִּיקִין גַּם כֵּן בְּשִׁיטַת רַשַׁ"י, אֶלָּא דְּהוֹסִיפוּ בָּזֶה דַּאֲפִלּוּ עָבְרוּ רֻבָּם אוֹ תִּשְׁעָה וְדֶרֶךְ הַחֵצֶר בָּזֶה אַחַר זֶה, וּבְאוֹתוֹ שֶׁנָּפַל הַמַּפֹּלֶת כְּבָר עָבְרוּ רֻבָּם אוֹ תִּשְׁעָה וְלֹא נִשְׁאַר אֶלָּא אֶחָד נַמִּי מְפַקְּחִין, דְּכֵיוָן דְּעַדַיִן הָיוּ בְּאוֹתוֹ חֵצֶר דְּיִינִינַן לְהוּ כְּקְבִיעֵי מֵעִיקָּרָא, דַּאֲפִלּוּ לֹא נִשְׁאַר אֶלָּא אֶחָד לֹא בָּטֵל הַקְּבִיעוּת. וְעַיֵּן בְּסֵפֶר תּוֹסֶפֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים לְמַהַרַ"ם בֶּן חָבִיב וּבְחָכְמַת אָדָם** (בינת אדם שער הקבוע כלל מא) **שֶׁכָּתְבוּ שֶׁאֲפִלּוּ דְּגַם הָרמב"ם וְסִיעָתוֹ לֹא פְּלִיגִי עַל כָּל זֶה:**

ד * **אֶלָּא לְפִי שָׁעָה.** וְאַף עַל גַּב דְּלֹא שַׁיְּךְ הָכָא הַטַּעַם (יומא פה:) חֲלַל שַׁבָּת אַחַת כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְרוּ שַׁבָּתוֹת הָרַבֵּה, מִשּׁוּם דְּלְאוֹ דַּוְקָא הוּא הַדִּין שְׁאָר מְצוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַמְּאִירִי בְּיוֹמָא (פה. ד"ה אמר) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְבָּרֵר שְׁאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְחָיוֹת אֶפְלּוּ שָׁעָה אַחַת, שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁעָה יָשׁוּב בִּלְבּוֹ וְיִתְוַדֶּה, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. אֲמְנָם בָּאֱמֶת נִרְאֶה דְּכָל זֶה הוּא לְטַעְמָא בְּעָלְמָא, אֲבָל לְדִינָא לֹא תָּלוּי כְּלָל בְּמָצוֹת, דְּאֵין הַטַּעַם דְּדָחִינַן מִצְוָה אַחַת בְּשָׁבִיל הָרַבֵּה מִצּוֹת, אֶלָּא דְּחִינַן כָּל הַמִּצוֹת בְּשָׁבִיל חַיִּים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכִדְלִילְיָה לְהָ שְׁמוּאֵל (יומא פה:) מ'וְחֵי בָּהֶם', כִּדְכָתַב הָרַמְב"ם פֶּרֶק ב' מֵהִלְכוֹת שַׁבָּת (ה"ג) שֶׁאֵין מִשְׁפְּטֵי הַתּוֹרָה נִקְמָה בְּעוֹלָם אֶלָּא רַחֲמִים וְחֶסֶד וְשָׁלוֹם בָּעוֹלָם, וְכֹמוֹ כֵן לְכָל הָנֵי תַּנָּאֵי (שם) דְּיִלְפִי לֵהּ מִמּוֹבְחוֹ וּמִמְּילָה וּמִסַּכָּנָה דְּאַחַיִם שֶׁל אָדָם קָפִיד רַחֲמָנָא (בר מֵהֶהִיא דְּחַלֵּל שַׁבָּת אַחַת וְכוּ'). וְכֵן מַכְרָח לְשִׁמּוּאֵל דְּאָמַר (שם ע"א) גַּבֵּי תִּינוֹק מְשֻׁלָּךְ בְּרֹב אֵינָם יְהוּדִים דְּמְפַקְּחִין, אַף עַל פִּי דְּעַל פִּי דִּין יְהֵיָה אֵינוֹ יְהוּדִי גָּמוּר וְלֹא יְקֵיִם שׁוּם מִצְוָה, אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן דִּכְפִקּוּחַ נֶפֶשׁ אֵין הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב חַיֵּישִׁינַן שֶׁמָּא מִיִּשְׂרָאֵל הוּא. **וְלִפְי זֶה בָּרוּר דְּאֲפִלּוּ קָטָן שֶׁנִּמְכַּר נַמִּי מְחַלְּלִין,** אַף עַל פִּי דְּלֹא יִשְׁמֹר שַׁבָּתוֹת גַּם לֹא יִתְחַנֵּךְ וְלֹא יָבֹא לִכְלָל גְּדוֹל, אַף עַל פִּי כֵן **מְחַלְּלִין, וּכְמוֹ [כֵּן] הוּא הַדִּין חֵרֶשׁ וְשׁוֹטֶה אַף עַל גַּב דְּאִינָן בְּנֵי מִצוֹת מִכָּל מָקוֹם מְחַלְּלִין עֲלֵיהֶם,** דְּהָא דְּלֹא מְקַיְּמֵי מִצְוָה הוּא מִשּׁוּם אָנְסֵיהוּ, וְלֹא נָפִיק מִכְּלָל זֶה אֶלָּא יִשְׂרָאֵל מוּמָר לְהַכְעִיס דְּעוֹבֵר בְּמֵזִיד, אֲבָל חֵרֵשׁ וְשׁוֹטֶה הַתּוֹרָה פְּטָרִינְהוּ מַחֲמַת אוֹנְסֵיהוּ. וּמִלְבַד זֶה גַּבֵּי חֵרֵשׁ וְשׁוֹטֶה פְּשִׁיטָא דְּמְחַלְּלִין עֲלֵיהֶם שַׁבָּת, דְּהָא אֲפִלּוּ נֶהֱרָגִין עֲלֵיהֶם, דְּגַם הֵם בִּכְלַל 'אִישׁ כִּי יַכֶּה כָּל נֶפֶשׁ' (ויקרא כד יז) כָּל דְּהוּא נֶפֶשׁ כְּמוֹ קָטָן (נדה מד:), וְגַם הֵם בִּכְלַל 'לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ' (שם יט טז) כְּשְׁאָר יִשְׂרָאֵל, וּכְפְרוּשׁ אָמְרָה תּוֹרָה (שם פסוק יד) 'לֹא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ' וּמַלְקִין עֲלֵיהֶן. (אף עַל פִּי דִּישְׂרָאֵל רָשָׁע מַתִּר לְקַלֵּל, שֶׁאנִי הָתָם דִּכְתִיב (שמות כב כז) 'וְנָשִׂיא בְּעַמְּךָ' בְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה עַמְּךָ). וּמַלְקוּת נַמִּי מִיתָה הִם כַּמְּבֹאָר בְּסַנְהֶדְרִין דף י' (ע"א). וְלֹא יָדַעְתִּי מָה הָיָה לוֹ לְבַעַל הַלְּכוֹת קְטַנּוֹת (ח"ב סי' לח) שֶׁנִּסְתַּפֵּק בָּזֶה אִם מְחַלְּלִין וְאִם הוֹרְגִין עָלָיו, וּדְבָרָיו תְּמוּהִים מְאֹד, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב. **וְדַע עוֹד דְּהוּא הַדִּין גּוֹסֵס נַמִּי מְחַלְּלִין עָלָיו בִּפְקוּחַ הַגֵּל, אוֹ אִם רוֹפֵא אוֹמֵר שֶׁמְּמַהֲרִים אִלּוּ יוֹצִיא לוֹ לְהַאֲרִיךְ רִגְעֵי חַיָּיו,** דְּהָא מֻרְצָץ נַמִּי גּוֹסֵס הוּא וְגָרַע מִגּוֹסֵס דִּלֵיכָא בָּזֶה אֲפִלּוּ מִיעוּטֵי דְּמִיעוּטֵי, **אַף עַל פִּי כֵן מִשּׁוּם חַיֵּי שָׁעָה מְחַלְּלִין עָלָיו וּכְמוֹ כֵן גּוֹסֵס,** וְכֵן כָּתַב הָאֲמוּר וְהֶתֵּר (כלל נט דין לח) בְּשֵׁם סְמַ"ג (לאוין סה) וּסְמַ"ק (מצוה רפב) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, מְצָאוּהוּ חַי אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְרוֹצֵץ מִחוֹ וְאֵינוֹ יָכוֹל לִחְיוֹת כִּי אִם מְעַט, מְפַקְּחִין עָלָיו

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

א (א) לִידֵי סַכָּנָה. כְּגוֹן (ס) דְּאִיכָּא שָׁם חוֹלִים אוֹ קְטַנִּים שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לְבָרֵחַ: **(ב) מְכַבִּין.** וְהוּא הַדִּין (ס) דְּשָׁרֵי לְהַפְסִיק בִּכְלֵי מַתָּכוֹת אוֹ בִּכְלֵי חֶרֶס מְלֵאִים מַיִם, אֲפִלּוּ צָרִיךְ לְהָבִיא הַכֵּלִים דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים דְּאֵיכָּא הַרְבֵּה אִסּוּרִים. כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"א) אִם יָכוֹל לְהַצִּיל אֶת הַחוֹלֶה וְקָטָן לְשָׁא אוֹתָם דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים, אַף עַל פִּי כֵן מוּטָב לְכַבּוֹת, דְּלֹא הָוֵי כִּי אִם מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ (ג) דְּפָטוּר עָלָהּ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן לַעֲבֹר דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים דְּהַרְבֵּה פּוֹסְקִים סוֹבְרִים דְּגַם בִּזְמַנֵּינוּ יֵשׁ לָנוּ רְשׁוּת הָרַבִּים. [א]וְהַחַיֵּי אָדָם בִּכְלַל הַבְעָרָה (ח"ב כלל מה מו סט"ו) כָּתַב דְּלִדַעְתּוֹ מוּטָב לַעֲבֹר דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים מִשֶּׁיִּכְבֶּה עַיִן שָׁם: **ב (ג) אֲפִלּוּ וְכוּ'.** פְּרוּשׁ, לֹא מִבָּעְיָא (ד) אִם בְּאוֹתָהּ חֲצֵר שָׁהָיוּ בָּהּ תִּשְׁעָה אֵינָם יְהוּדִים וְחַד יִשְׂרָאֵל נָפַל מַפֹּלֶת דִּבְוַדַּאי מְפַקְּחִין, דְּכָל קְבוּעַ כְּמֻחֶצָּה עָלָ מֻחֶצָּה דְּמֵי וְאֵין כָּאן רֹב אֵינָם יְהוּדִים, אֶלָּא אֲפִלּוּ הָיוּ תִּשְׁעָה וְכוּ': **(ד) וּפֵרַשׁ אֶחָד.** לְאוֹ דַּוְקָא אֶחָד (ה) אֶלָּא אֲפִלּוּ פֵּרְשׁוּ רֻבָּא, וּכְדִמְסַיֵּם טַעְמָא כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁאַר קְבִיעוּת הָרִאשׁוֹן וְכוּ': **(ה) קְבִיעוּת הָרִאשׁוֹן בְּמְקוֹמוֹ.** וְאַף עַל גַּב דִּבְעָלְמָא אָמְרִינַן כָּל דְּפָרִישׁ מֵרֻבָּא פָּרִישׁ אֲפִלּוּ הֵיכָא דְּהַקְּבִיעוּת נִשְׁאַר בְּמְקוֹמוֹ, גַּבֵּי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ אַקִּלְּא רַחֲמָנָא (ו) דְּכְתִיב (ויקרא יח ה) 'וְחַי בָּהֶם' וְלֹא שֶׁיָּמוּת בָּהֶם, מַשְׁמַע שֶׁלֹּא יוּכַל לָבוֹא בְּשׁוּם עִנְיָן לִידֵי מִיתַת יִשְׂרָאֵל: **(ו) כְּמֻחֶצָּה.** וּפְקַח נְפָשׁוֹת לְהָקֵל. וְעַיֵּן בְּאֶבֶן הָעֶזֶר סִימָן ד' סָעִיף ל"ד דְּתִינוֹק שֶׁנִּמְצָא בְּעִיר שֶׁרֻבָּהּ עוֹבְדֵי גִּלּוּלִים אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, כֵּיוָן דְּכָל יוֹם וְיוֹם פּוֹרְשִׁים אֲזִלִינַן בָּתַר רֻבָּא וְסִבְרִינַן דְּמִמְּקוֹם קְבִיעוּתָם אֲזִלִינַן אַחַר הָרֹב. וְרַמַ"א בְּהַגָּ"ה פְּלִיג שָׁם וּסְבִירָא לֵיהּ דְּמְפַקְּחִין עָלָיו אֶת הַגַּל, דִּבְנֵי הָעִיר חֲשִׁיבֵי כְּקְבִיעֵי וְדָמְיָא לְדִינָא דְּהָכָא. [ב]וְדַעַת הַגְּרַ"א שָׁם לִפְסֹק כְּרַמַ"א עַיֵּן שָׁם. וְאִם נִמְצָא בַּדָּרָךְ וְרֹב הָעוֹבְרִים עוֹבְדֵי גִּלּוּלִים לְכֻלֵּי עָלְמָא אֲזִלִינַן בָּתַר רֻבָּא [פְּרִי מְגַדִּים (א"א סק"ב)]: **(ז) אִם נֶעֱקְרוּ כֻּלָּם.** פְּרוּשׁ (ז) שֶׁנֶּעֱקְרוּ לְהִתְפַּזֵּר כָּל אֶחָד לְדַרְכּוֹ וּבְטְלָה קְבִיעוּתָם, אֲבָל אִם יָצְאוּ תְּכוּפִים יַחַד זֶה אַחַר זֶה, כֵּיוָן דַּעֲדַיִן הֵם בַּחֲבוּרָה אַחַת נִקְרָא קְבוּעַ וְדֵינוֹ כִּדְמֵעֶקְרָא: **ג (ח) סָפֵק חַי.** הַלָּשׁוֹן מֻגְמָגָם, דְּהָוֵי לֵיהּ לַחְשֹׁב בִּתְחִלָּה סָפֵק יָשָׁנוֹ וְאַחַר כָּךְ סָפֵק חַי, וְכֵן אִיתָא בַּמִּשְׁנָה (יומא פג.): **(ט) הוּא שָׁם.** וּמִירֵי שֶׁהָיָה שָׁם בְּעֵת הַמַּפֹּלֶת, וְאֵינוֹ יָדוּעַ אִם הִסְפִּיק לָצֵאת מִתּוֹךְ הַהַפָּכָה. וְנִרְאֶה דְּהוּא הַדִּין אֲפִלּוּ לֹא רָאִינוּ אוֹתוֹ מִתְּחִלָּה

שַׁעַר הַצִּיּוּן

א (ס) רַשַׁ"י (יומא פד: ד"ה דאפילו): **(ב) גְּמָרָא** (שם) **וְתוֹסָפוֹת** (שם ד"ה מכבין): **(ג) הֵינוּ לְרַב** הַפּוֹסְקִים דְּסָבְרִי כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן (צפ: בשמעה) עַיֵּן סוֹף סִימָן שלי"ד: **ב (ד)** גְּמָרָא (יומא פד:): **(ה)** בַּעַל הַלְּכוֹת גְּדוֹלוֹת (סי' ז פרק כג) **וְתוֹסָפוֹת יוֹמָא** פ"ה (ע"א ד"ה ולפקח), **וּמַשְׁמַע דְּהוּא מִן הַתּוֹרָה,** אַךְ קָצַת קָשֶׁה אִם שנמצא בעיר שרובה נכרים יש אומרים שאין מחללין עליו את השבת כיון שבכל יום ויום פורשים כולם ממקום קביעותם הולכין אחר הרוב (כמ"ש באה"ע סי' ד' ע"ש שיש חולקין).

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] ובשו"ע הרב (ס"א) כתב: ואפילו אפשר להעבירם דרך רה"ר גמורה מוטב לכבות מפני שהכבוי מלאכה שאין צריכה לגופה. **ג]** ובשו"ע הרב (ס"ב) כתב: וכן תינוק

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah